Valentin Grigoryeviç Rasputin'in *Matyora'ya Veda* uzun öyküsünün köy nesri bağlamında incelenmesi

Kevser TETİK[1]

APA: Tetik, K. (2019). Valentin Grigoryeviç Rasputin'in *Matyora'ya Veda* uzun öyküsünün köy nesri bağlamında incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (14), 398-410. DOI: 10.29000/rumelide.541073

Öz

Köy nesri, 1950'li ve 80'li yıllar arasında Sovyet edebiyatına damgasını vuran edebî bir akımdır. Söz konusu akımın ortaya çıkışı dönemin tarihî olaylarıyla bağlantılıdır: Birinci Dünya Savaşı (1914-1918), Ekim Devrimi (1917), İç Savaş (1917-1922), 1920'lerin başındaki kıtlık, NEP [Yeni Ekonomi Politikası (1920'li yıllar)], İkinci Dünya Savaşı (1939-1945), Kolektifleştirme (1928-1933) ve sanayileşme. Köy nesri yazarı Valentin Rasputin'i (1937-2015), çocukluğunun geçtiği Atalanka köyünün Bratsk hidroelektrik santrali projesi nedeniyle yaşanan su taşkını ve köy halkının köyü terk ederek başka bir yere taşınmak zorunda kalması oldukça etkiler. Doğup büyüdüğü toprakların sular altında kalması ve yazın sanatının ilk yıllarında Doğu Sibirya'da muhabir olarak çalışırken inşaat projeleri ve yerel halklar hakkında edindiği değerli bilgiler *Matyora'ya Veda* (1976) eserinde yankısını bulur. Söz konusu makalede, Rusya tarihi çerçevesi içerisinde *"Rus edebiyatında köy nesri"* genel hatlarıyla ele alınmış, Valentin Rasputin'in yazın sanatından ve köy nesri eserlerinden bahsedilmiştir. Özellikle de yazarın *Matyora'ya Veda* adlı uzun öyküsü köy nesri bağlamında tarihsel ve sosyolojik yöntemle irdelenmiştir. İnceleme sırasında insan-doğa ilişkisi, sâliha kadın imgesi, kuşak çatışması, bellek ve ev imgelerinin yanı sıra eskatoloji, apokalipsis ve aksiyoloji gibi konulara da değinilmiştir.

Anahtar kelimeler: Valentin Rasputin, köy nesri, sâliha kadın imgesi, bellek imgesi, ev imgesi, kuşak çatışması, eskatoloji, apokalipsis, aksiyoloji.

The study of Valentin Grigoryevich Rasputin's story 'Farewell to Matyora' in the context of village prose

Abstract

The village prose is a literary movement that marked the Soviet literature in the 1950s and 80s. The emergence of this movement is linked to the historical events of the period: The First World War (1914-1918), the October Revolution (1917), the Civil War Homeland War (1917-1922), the famine in the early 1920s, the NEP [New Economic Policy (1920s)], the Second World War (1939-1945), Collectivization (1928-1933) and industrialization. Village prose writer Valentin Rasputin (1937-2015) is highly influenced by the flood in village of Atalanka, where his childhood was spent, due to the Bratsk hydroelectric power plant project and the fact that the villagers had to leave the village and move to another place. The submergence of his homeland and the valuable information about the construction projects and local peoples that he acquired while working as a reporter in Eastern Siberia in the early years of his literary art echoes in the work of 'Farewell to Matyora (1976). In this article, 'Village Prose in Russian Literature' was discussed in general terms within the Russian

1 Dr. Arş. Gör, Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, (Eskişehir, Türkiye), kevser_tetik@anadolu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-1611-8594 [Makale kayıt tarihi: 7.01.2019-kabul tarihi: 14.03.2019; DOI: 10.29000/rumelide. 541073]

historical framework and the literary art and village prose works of Valentin Rasputin were mentioned. The author's long story, Farewell to Matyora was, especially, examined in historical and sociological methods in the context of village prose. During the study, the human-nature relationship, righteous woman image, generation conflict, memory and home images as well as eschatology, apocalypse and axiology were discussed.

Key words: Valentin Rasputin, village prose, righteous woman image, memory image, home image, generation conflict, eschatology, apocalypse, axiology.

Giriş

Rus edebiyatında köy nesri, 20. yüzyıldaki Rus köylerinin dramatik kaderini anlatan ve özellikle insan, ahlak ve doğa ilişkisi üzerinde duran, Sovyet edebiyatında 1950'li ve 80'li yıllarda etkisini gösteren önemli edebî süreçlerden biridir.

Akımın temsilcileri Fyodor Abramov (1920-1983), Boris Mojayev (1923-1996), Viktor Astafyev (1924, 2001), Vasili Şukşin (1929-1974), Vasili Belov (1932-2012), Valentin Rasputin (1937-2015) ve diğer köy nesri yazarlarıdır (derevenşiki).

Köy nesrinin önemli eserleri arasında ise Fyodor Abramov'un dörtlemesi *Erkek Kardeşler ve Kız Kardeşler [Bratya i söstrı (1958)]*, *İki Kış ve Üç Yaz [Dve zimı i tri leta (1968)], Yollar ve Yol Ayrımları [Puti-pereputya (1973)]*, *Ev [Dom (1978)]*; Aleksandr Soljenitsın'ın *Matryona'nın Evi [Matryonin dvor (1963)]*; Boris Mojayev'in *Canlı [Jivoy (1966)]*, *Adamlar ve Karılar [Mujıki i babı (1976)]*; Vasili Belov'un *Alışıldık İşler [Privıçnoye delo (1966)]*; Viktor Astafyev'in *Son Selamlama [Posledniy poklon (1968)]*, *Çar Balık [Tsar-rıba (1976)]* ve *Lyudoçka [Lyudoçka(1989)]*; Valentin Rasputin'in *Son Dönem [Posledniy srok (1970)]*, *Matyora'ya Veda [Proşçaniye s Matyoroy (1976]* eserleri bulunur. Sadece köy nesri yazarları değil aynı zamanda Mihail Şolohov'un *Uyandırılmış Toprak [Podnyataya tselina (1935)],* Andrey Platonov'un *Çukur [Kotlovan (1968)]* romanları; Aleksandr Tvardovski'nin Muraviya Ülkesi [Strana Muraviya (1934—1936)] ve *Bellek Anısına [Po pravu pamyati (1963-1969)]* poemaları da Rus köylerinin kolektifleştirilmesi ve bunun sonucunda Rus köylüsünün değişen kaderini konu alır.

Rus köy edebiyatı üzerine araştırmalar yapan Reyhan Çelik, *Köy Nesri Yazarlarının Öykülerinde Toplumsal Değişim Açısından Rus Köylüsünün Dün-Bugün Çatışması* adlı makalesinde Sovyet edebiyatındaki köy nesrini işlediği konulara göre iki döneme ayırır: Köy nesrinin ilk dönemi olan 1950-1970'li yıllarda yaşam ve kültür kaynağı olarak köy, köylülerin çalışkanlığı, saflığı ve köylülerdeki birlik beraberlik duygusu gibi konular ele alınır. İkinci döneminde (1970-1990) ise kentleşme ile birlikte ağırlıklı olarak dün-bugün çatışması, eski ve yeni kuşağın yaşam anlayışındaki farklılıklar v.b. konular üzerinde durulur (Çelik, 2017: 31).

60'lı-80'li yıllarda ulusal bilincin gelişmesinde en esaslı adım olan köy edebiyatıyla birlikte ulusal (Hristiyan köyü) aksiyoloji[2] sistemi, 20. yüzyılda köy nesriyle beraber yeniden doğar. Köy nesri yazarlarında yaşamın temelinin felsefi derinliğini, birçok manevi değerin yozlaşmasını ve ahlaksızlığa sürükleyen uygarlaşma sürecinin afetleriyle karşı karşıya gelen basit insanların basit yaşam formlarını görürüz.

[2] *Aksiyoloji:* Değerler yargılarının türüyle, ölçütüyle ve metafiziksel niteliğiyle ilgilenen bir felsefe öğretisidir (Alekseyev, 2014:10).

Köy nesrinin merkezinde savaş dönemi sonrası köy problemleri bulunur. Köy nesri yazarlarının birçoğu köyden gelmiştir. Bu yüzden köy halkının yaşamı, idealleri, değerleri ve de onlara özgü bütün özellikleri köy nesri yazarları için tanıdık, bildik konulardır. Söz konusu yazarlar eserlerinde 20. yüzyıldaki Rus köy yaşamı, Ekim Devrimi (1917), Vatan Savaşı (1917-1922), savaş komünizmi (1918-1921, NEP [Yeni Ekonomi Politikası (1920'li yıllar)][3], Kolektifleştirme (1928-1933), sanayileşme, kolhozların ve sovhozların inşa edilmesi gibi konulara değinirler. Sovyet köyünün yozlaşmasını bütün açıklığıyla gözler önüne sererler.

Kolektifleştirme ve bürokrasiyle yağmalanan Rus köylerinin trajedisi önemli bir sosyal temadır. Kolektifleştirme, dönemin köy nesri yazarları tarafından en çok değinilen konudur. Söz konusu dönemde Josef Stalin tarafından köylüler üzerinde yaşamlarını derinden etkileyecek yaptırımlar uygulanır. Dönem oldukça hareketlidir: I. Dünya Savaşı ve iç savaş sırasında kaynakların tükenişini, 1920'lerin başındaki kıtlık izler. Ekonomi, NEP döneminde istikrara kavuşur. NEP döneminin sona ermesiyle (1928), Stalin Birinci Beş Yıllık Plan çerçevesinde ülkenin sosyo-ekonomik dönüşümü çabasına girişir. Kolektifleştirme, toprak sahiplerinden toprakların alınıp özel mülkiyetin ortak veya kamusal mülkiyet lehine kaldırılması fikrini içerir. Bu amaçla kolhozlar ve sovhozlar kurulur. Böylece tarımda özel mülkiyetin yerini geniş ve ortak mülkiyet esasına dayalı tarım alanları alacaktır. Bu sebeple Batı sınırından Urallar'ın güneyine uzanan geniş bir tarım alanı kolektifleştirme uygulamalarına tabi tutulur (Milner & Dejevskiy, 1993: 172). İki Dünya Savaşından, bir Vatan Savaşından, kolektifleştirme ve sosyalizmi kurma teşebbüsünden sonra Rus köylüsü yoksul düşer. Daha önce hâli vakti yerinde olan köylülerin elinden kolektifleştirme ile birlikte tüm mal varlığının, özel mülkiyet ve yaşam yolunu seçme hakkının alınması ve köylülerin toprağa ve üretim araçlarına yabancılaşması onları şehirlere akın etmek zorunda bırakır. Yüzyıllar boyunca çoğunluğu köylerden oluşan Rusya için Rus köy yaşamındaki bu radikal değişim oldukça büyük bir öneme sahiptir.

1960-1980'li yılların edebiyatı; Rusya'nın kaderine, "küçük vatan" imgesine, ulusal, ahlakî ve etik ideallere değinerek Rus klasik edebiyatının geleneklerini geliştirir. F. Abramov'un, V. Astafyev'in, V. Belov'un, B. Bıkov'un, S. Zalıgin'in, V. Rasputin'in, V. Şukşin'in nesirlerinde, eleştirmenlerin köy nesri olarak adlandırdıkları köyün ve kırsal kesimin sanatsal araştırması devam eder. Köy nesri yazarlarının eserlerinde, felsefi ve psikolojik derinliğiyle ve liriğin duygulandıran içtenliğiyle köyde yaşayan insanın manevi çehresi ortaya çıkar. Köy nesri yazarlarının her birinin sanatı, köy temasının ve sorunsalının sınırlarını aşar ve bu durum, 20. yüzyıl Rus edebiyatının önemli bir başarısıdır.

---

3 *NEP (Yeni Ekonomik Politika)*: I. Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan Rus İç Savaşı sırasında çöken ekonomik mekanizmaların yerine konan politikalardan oluşan, 1918-1921 yılları arasında uygulanan Savaş Komünizmi, ekonomik ve topumsal açıdan büyük yıkım getiren sonuçlar verir. Piyasa özendiricilerinin ortadan kalkması, çalışma inisiyatifini öldürür, sınaî ve tarımsal üretimin fiilen çökmesini getirir. Bu ise tehlikeli kıtlıklara, enflasyonun başını alıp gitmesine ve toplumsal kargaşaya yol açar; iç savaş sonuca yaklaşırken bu göstergeler iyice yoğunlaşır. Komünistler, zaten kıt olan kaynakların zoralımına başvurarak kentlerdeki ayrıcalıklı konumlarını korurlar; köylülerin ellerindeki yiyecek maddelerini zorla almak üzere, kırsal kesime sistematik biçimde zorla saldırırlar. Bu tür girişimler ve kuraklık 1921 yılında kırsal kesimde, muhtemelen Rusya'nın o döneme kadar gördüğü en büyük kıtlığı doğurur. Baştaki yönetime düşmanlık hem kırsal hem de kentsel kesimlerde büyürken, Komünistler de buna baskı ve terörü artırarak cevap verirler. Bir dizi köylü ayaklanması 1920-21 yıllarında kırsal kesime damga vurur. Ayrıca 1921 yılı Mart ayında Kronştad Ayaklanması ile Komünistler bir büyük tehdit daha yaşarlar.... Yaşanan kıtlık ve Kronştad olayı "Savaş Komünizmi"nin sonunu getirir. Lenin, kaosa gidişi durdurmak ve ülke ekonomisini canlandırmak üzere kısa dönemde daha az doktriner, pratik araçlara gerek olduğuna karar verir. Böylece 1921 yılında "Savaş Komünizmi"nin terkedildiğini, bunun yerine Yeni Ekonomik Politika'nın uygulanacağını ilân eder. Kısaca NEP olarak bilinen bu uygulama, "Savaş Komünizmi"nin gerçekleşmesi pratik açıdan mümkün olmayan ilkelerini daha uygun önlemlerle değiştiren bir dizi ekonomik, ayrıca bununla ilgili kuramsal reform gerektirmektedir. Ekonomi alanında, ağır sanayi, dış ticaret ve bankacılık üzerinde devlet tekeli gene sürerken, ticaret ve sanayinin diğer dallarında özel girişimciliğe bir nebze olanak tanınır. Ürünlerini özel olarak pazarlayabilmeleri konusunda köylülere sınırlı haklar verilir ve küçük ölçekli özel girişimlere izin verilir. Geleneksel ticaret uygulamaları yeniden canlandırılır; bankacılık üzerine dönülürken malî alanda olağan araçlara ve işlemlere yeniden başvurulur .... (Milner & Dejevskiy, 1993: 155).

Valentin Grigoryeviç Rasputin, yarım asırdan fazla bir süredir Rus köy nesrinin önemli isimlerindendir. Onun yaşam ve yaratıcılık yolu, tarihin önemli dönemeçlerine rastlamıştır: Yazarın gençliği, Buzların Çözülmesi Dönemi'nin[4] kararsız optimizmine, kendi kaderini tayin etmesi 60'lı yılların bunalımlı sonuna; olgunluğu, 70'li yıllarda zayıflayan belleğin sosyal ahlak ideolojisine, sanatının ustalık yılları ise devletin çöküşüne rastlar. Ülkenin ve toplumunun durumuna duyduğu derin ve çözüm bulamayan üzüntüsü *Daha ne kadar Koşturacağız ki? [Skol'ko je mı budem eşö zapryagat'? (1999)]* makalesinde karşımıza çıkar.

Rasputin'in gerçekçiliğe sanatsal yaklaşımının temeli, ulusal çaptaki ve tüm insanlara özgü yüzyıllık ahlakî değerlerin, toplum yaşamındaki en güncel, felsefi, etik, varoluşçu problemlerin onun düzyazısında kendisine yer bulması üzerine kuruludur. Yazarın *Mariya İçin Para (Dengi dlya Marii), Son Dönem (Posledniy srok), Yaşa ve Anımsa (Jivi i pomni), Matyora'ya Veda (Proşaniye s Matyoroy), Yangın (Pojar)* (1967-1981) gibi eserlerinde topluma aykırı düşmesi ve bunu, koşulsuz boyun eğmenin en yoğun yaşandığı yıllarda yapması ve teknik gelişimin "değeri", insanın doğayla geçimsizliği, geçmişiyle, köyleriyle, anılarıyla bağlarının kopması, toplumsal bilinçteki bellek ve şuursuzluk, insanın manevi erozyonu gibi problemlere değinmesi cesurca bir adım ve edebiyat sahnesinde takındığı önemli bir tutumdur (Kolobayeva, 2002: 11).

Mariya İçin Para, *Son Dönem* ve *Yaşa ve Anımsa* uzun öyküleri Rasputin'e büyük ün kazandırır. 1971 yılında Şukşin'e verilen SSCB Devlet Ödülü 1977 yılında Rasputin'e de verilir. Ancak Sovyet, Rus edebiyat eleştirmeni, edebiyat bilimci Genrih Mitin'e göre Rasputin, Sibiryalı hemşehrisi Şukşin'e benzemez: *"Şukşin'in en çok sevilen kahramanları, zamanında "şehir cenneti" uğruna evini ve toprağını terk eden, daha sonra ise evlerini ve toprağını özleyen insanlardır"* (Mitin, 1988: 7-8). Rasputin, evde oturmasını sevenlerin (domosed) yaşamlarını betimler, onun kahramanları işten sonra hemen evlerine koşan, doğduğu andan öldüğü ana kadar kendi toprağından ayrılmayan, atalarının gömüldüğü topraklar olan Baykal Gölü bölgesinde, kendi modern dramlarını yaşayan insanlardır. Betimlenen olayların, çatışmaların, sorunların aynı olması Rasputin'i, V. Şukşin'e, aynı zamanda F. Abramov, V. Belov, S. Zalıgin gibi diğer köy nesri yazarlarına yaklaştırır. Söz konusu yazarların eserlerinin çoğunda olaylar köyde geçmektedir. Anlatımın merkezinde köy ortamının emekçi insanı bulunur. Diğer yazarlarda olduğu gibi Rasputin'i insan yaşamının manevi, dünyevi, toplumsal, ahlakî problemleri ve doğa sorunları endişelendirir. Yazarın eserlerinde bilim sanayi devriminin olumlu ve olumsuz yönleriyle birlikte çağdaş gerçeklik yer alır. Rasputin, diğer köy nesri yazarlarından farklı olarak eserlerinde sosyal yaşamın somut gerçekliğini yansıtır (Nedzvetskiy & Flippov, 2002: 129).

15 Mart 1937 tarihinde Sibirya'nın İrkutsk şehrinden 300 kilometre ötede bulunan Ust Uda kasabasında doğan Rasputin, Atalanka melodik ismini taşıyan köyde büyür, daha sonra ise başka bir yere, Bratskiy

[4] *Buzların Çözülüşü (Ottepel) Hruşçev Dönemi:* Sovyet Döneminde Stalin'in ölümünden sonraki yaklaşık on yıllık (1950'li yılların ortalarından 1960'lı yılların ortalarına kadar süren) dönem Buzların Çözülüşü (Ottepel) Dönemi olarak adlandırılır. Adını İlya Ehrenburg'un 1954 yılında yayımladığı *Buzların Çözülüşü* (Ottepel) romanından almıştır. Bu dönemde, çeyrek yüzyıl boyunca Sovyet rejimi üzerine sıkı bir denetim uygulayan Hruşçev tarafından eleştirilir. 1956 yılında, Hruşçev'in 20. Parti Kongresi'nin kapalı oturumunda yaptığı önemli br konuşmaya ilişkin söylentiler ortalıkta dolaşmaya başlar. Bu "gizli konuşma" (ki kısa sürede herkesin bildiği bir sır olacaktır) Stalin yönetimindeki aşırılıkları, açık temizlikleri, savaş dönemi hatalarını ve "kişilik kültü"nü açık biçimde eleştiriyordu. Çıkarılan bir "af"la önce azar azar, sonra da kitle halinde serbest bırakılan tutuklular, basının o güne dek halen boşlamakta olduğu toplama kampları olgusu konusunda birinci elden tanıklıkları da birlikte getirdiler. Artık parti çevrelerinde ve dışında, yeni liderin Stalinist rejime ne ölçüde ortak olduğundan, Parti'nin yönetiminin ne ölçüde meşru sayılabileceğine dek birçok garip soru ortalıkta dolaşıyordu. Bu arada, siyasal ve düşünsel ortamın gevşediği açıkça görülebiliyordum <….>. Sonraki birkaç yılda içte işler iyiye gider gibi göründü. Sanayi sektöründe verimlilik arttı, iyiden iyiye bunaltıcı hale gelen konut sıkıntısı giderilmeye başlandı, tüketim malları (ama daha otomobil yok) makûl fiyatlardan bulunur oldu. Ekim yapılan bozkır alanların genişletilmesiyle besin maddeleri üretimi geçici olarak artırılabilirken, Stalin döneminde sefil bir durumda olan kollektif çiftçilerin yükleri hafifletildi <….> (Milner & Dejevskiy, 1993: 177-178).

Adres
Kırklareli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kayalı Kampüsü-Kırklareli/TÜRKİYE
e-posta: editor@rumelide.com

Adress
Kırklareli University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Turkish Language and Literature, Kayalı Campus-Kırklareli/TURKEY
e-mail: editor@rumelide.com

Mor kıyısına taşınır. Yazar, Matyora tufanı trajedisini kendisinin ve hemşehrilerinin yaşamında derinden hisseder. Rasputin'in kahramanları da Sibirya'da doğar. Sibirya doğası, Tayga ormanı ve Angara Nehri eski olanca güzelliği ve kudretiyle Rasputin'in denemelerinin, hikâyelerinin ve uzun öykülerinin sayfalarında canlanır (Raykova, 2005: 314-315). Rasputin'in yazar olmasında deneyimlediği yaşantıların rolü oldukça büyüktür ve bunu şu sözleriyle ifade eder: *"Ben eminim ki insanı, önce çocukluğu, daha sonra ise ona kaleme alma hakkı veren her şeyi görebilme ve hissedebilme yetisi yazar yapıyor"*[5] (Russkaya vera. (18.03.2015). *Valentin Rasputin: "Nelzya mnedurno postupat, ibo ya russkiy"*. Erişim tarihi: 09.09.2018, *http://ruvera.ru/articles/valentin_rasputin_ya_russkiiy).*

Yazar, 1972 yılında *Aşağı ve Yukarıya Doğru (Vniz i vverh po teçeniyu)* denemesini kaleme alır. Otobiyografik özellik taşıyan bu eser, Rasputin'in doğup büyüdüğü ve sular altında kalmış olan Atalanka ve yazarın kendisi hakkındadır. Söz konusu eser, *Matyora'ya Veda* öyküsüne doğru atılmış bir ilk adım, gelecekteki eserin ilk ciddi taslağı niteliği taşır.

Valentin Rasputin'in *Matyora'ya Veda* Eserinde Köy Teması

Rasputin'in eserleri arasında Rusya'nın yaşamından köyün yavaş yavaş kayboluşunu anlatan ve gerçek bir kaynak niteliği taşıyan *Matyora'ya Veda* eserinin özel bir yeri vardır. 1970-1980'li yıllarda birçok köy nesri yazarının eserlerinin yayımladığı 1976 yılında *Naş Sovremennik* dergisinin 10. sayısında yayımlanan halk yaşamının özgün bir draması olan Rasputin'in *Matyora'ya Veda* uzun öyküsü, köy nesrinin güzel örneklerinden biridir. Somut yaşam durumu (ada köyün hidroelektrik istasyonu yüzünden sular altında kalması ve insanların başka topraklara göç etmesi) genel sembolik anlam kazanır (Raykova, 2005: 319).

Rasputin, eserinde çağdaş medeniyetin, amansız sanayileşmenin ilerlemesi bağlamında köylülüğün trajik imgesini oluşturur. Teknik gelişmelerle birlikte köy yaşamının organik köklerini, toprağını, kendi evini, bin bir türlü emeğini, kısacası hayatta kalması için gereken tüm değerlerini yitiren insanın kaygılarını bütün gerçekliğiyle gözler önüne serer. Köy sakinlerinin yaşam tarzını betimlerken sadece yok olmakta olan dünyayı şiirleştirmez, aynı zamanda söz konusu dünyayla ilintili olarak gerçek ancak yitirilen yüksek insani değerleri de gösterir.

Öyküde, insan ve doğa, makineleşme, kırsal kalkınma, ekoloji ve kültürel gelenek sorunları gibi küresel boyuttaki ahlakî ve felsefi problemler ön plandadır. Karakter kavramı, tarih kavramıyla iç içedir. Sanayileşme, ülke nüfusunun yaşam kalitesini ve seviyesini yükseltmeyi amaçlayan önemli bir gelişim aşamasıdır; ancak sanayileşme toplumun felaketine sebep olan yıkıcı bir güçle gerçekleşmemelidir ve geleceği inşa etmek için geçmiş, köklerinden söküp atılmamalıdır. Yazar, eserde elektrik santrali kurmak uğruna Matyora sakinlerine ödetilen bedele dikkat çeker. Bu uğurda köylüler, baba ocağı olan kendi izbelerini ateşe verir, atalarının mezarlarını tahrip ederler ve nesillerin tarihi hafızalardan silinir. Böylece Rasputin, *Matyora'ya Veda* eserinde içinde bulunduğu dönemin temel sorusu olan *"İnsan olarak kalabilecek misin?"* sorunsalı üzerinde durur (Kolobayeva, 2002: 13).

Matyora örneğinde yazar, anavatanın kaderi üzerine endişe içinde kafa yorar. Matyora kelimesiyle ilgili onca çağrışım boşuna ortaya çıkmaz: *materik* (kıta, ana kara), *mat-sıra zemlya* (toprak), *mat'* (ana), *matyorıy* (sağlıklı, güçlü ulusal yaşam tarzı) (Raykova, 2005: 320). Rasputin'in köylülerin yaşadıkları yerin ve eserin adını Matyora koyması boşuna değildir; yazar bu şekilde olayların geçtiği mekâna daha

5 Aksi belirtilmediği sürece çalışmada yer alan tüm çeviriler makalenin yazarına aittir.

fazla önem ve anlam yükler. Matyora, köylülerin toprağı, geçmişle gelecekle kurduğu bağ, her anlamda, özellikle de manevi anlamda, köylülerin sağlıklı ve güçlü olmalarını sağlayan yaşam alanıdır.

Matyora köyü, küçük bir adada Angara Nehri'nin üzerinde kurulmuş küçük bir yerleşim yeridir. Burada üç yüzden fazla insan yaşamaktadır. Her yıl topraklarını işlerler ve bol ürün alırlar. Onların bu süregelen yaşamına Sanayi Devrimi girer. Angara'da Bratsk Hidroelektrik Santrali'nin inşası sırasında bazı köyler su altında kalır. İşte Matyora, üzerinde aynı isimli köyün bulunduğu adadır. Bir yandan 300 yıldır bu adada bulunan köy sular altında kalma tehlikesi altındadır, bir yandan da hidroelektrik santrali, birçok sanayi tesisine ışık ve elektrik sağladığı için devlete lazımdır. Rasputin, halkı şu sözlerle uyarır: "*Boguçan Hidroelektrik Santrali'ni, alüminyum fabrikasını inşa ediyorlar. Paraları yetiyor ve iki fabrika birden inşa edecekler. Anlaşılan alüminyumu yurt dışına, gelişmiş doğu ülkelerine ve de başka yerlere ihraç edecekler ve bunu gizlemiyorlar da. Bizim köylü kardeşimiz ise yine beş parasız kalacak"* (Alekseyeva, İ. (29.03.2015). *Rasputin Valentin: "Stroitelstvo Boguçanskoy GES – prestupleniye*.Erişimtarihi:20.09.2018,http://irkipedia.ru/content/valentin_rasputin_stroitelstvo_boguchanskoy_ges_p restuplenie).

Rasputin, uzun öyküsünde yerel halkın eşsiz şivelerini koruyarak savaş sonrası dönemde sıradan insanların gündelik yaşamının sosyal ve felsefi problemlerini gündeme getirir ve evrensel yapıların (küresel inşaat projelerinin) yıkıcı etkisini gösterir. Yazar, bir yandan ülkenin ekonomisinin kalkınması için bu yapıların kaçınılmaz ve gerekli olduğunun bilincindedir, diğer yandan da güçlü bir makinenin, Sibirya'nın sadece bir köyünü değil küçük bir ulusun yüzyıllardır süregelen geleneklerini de yok edebileceğini anlatır (Levi, E. (17.03.2016). *Veçer pamyati pisatelya Valentina Grigoryeviça Rasputina*. Erişim tarihi: 15.09.2018, http://www.baikal-irkzem.ru/about/projects/923/).

Rasputin, felsefi ve ahlakî eserinde bilimsel ve teknolojik gelişmenin ekonomik ve manevi sonuçlarının yanı sıra ataerkil yaşam düzenine uygarlığın gelmesi gibi 20. yüzyılın sonunda ortaya çıkan sorunlarını da ele alır. Bunlardan başka ebedi sorulara da değinir: nesillerin ilişkisi, insanın varoluşunun anlamının aranması, ölüm beklentisi... Öykünün sosyal yaşamsal sorularında, kentsel ve kırsal yaşam tarzları arasındaki fark, geleneklerin yıkımı, halkın iktidara karşı tavrının bütün derinliği ve özü gözler önüne serilir.

Matyora'ya Veda eserinin ana imgesi hem gerçeklik hem de semboldür. Gerçekliktir; çünkü eserde kahramanların ekonomisiyle, ekolojisiyle ve kendi tarihi ve gelenekleriyle yaşadığı tamamen somut coğrafi bir yerden bahsedilir. Semboldür; çünkü Atalanka'nın sular altında kalması onarılamaz bir yitim, en önemlisi de manevi bir kayıptır. Matyora ile birlikte sadece yaşam ve köy sakinlerinin gelenekleri değil aynı zamanda özenle ilgilendikleri atalarına ait mezarlar ve üç yüz yıllık köy yok olup gider... Sadece anılar kalır; ancak sonsuza kadar değil: Yaşlılar köyü terk edecekler gençler, başka bir yere, başka bir kasabaya, ya da bir şehirliye dönüşecekleri bambaşka bir şehre gidecekler ve memleketlerini, doğup büyüdükleri toprakları unutacaklardır. Köyü ve adayı basan suni deniz ve hidroelektrik santral teknik uygarlığın ürünü ve aralıksız bir şekilde insan kurban eden, kendi çocuklarını yutan yeni çağın korkunç aç gözlü gücüdür.

Söz konusu uzun öykü, Rusya tarihindeki gerçek tarihî tabloyu yansıtır: Yeni hidroelektrik santrallerinin inşası sırasında bütün Rusya'da çok sayıda yerleşim yeri yakılır. Krasnoyarsk eyaletinde 1935 yılından 1962 yılına kadar Daursk bölgesi bulunur. Bölge merkezindeki Daursk köyü eyalet merkezinden toplam yüz kırk iki kilometre uzaklıktadır. Krasnoyarsk Hidroelektrik İstasyonu inşası sırasında yüz yirmi bin hektar köy toprağının, elli Daursk eyaleti köyünün, otuz Novoselovsk mahallesinin ve Krasnoturansk

bölgesinin bir kısmının sular altında kalmasına sebep olan bir baraj gölü yapılır. İki yüz otuz dört Rıbins Hidroelektrik Santrali'nin ve baraj gölünün inşası sırasında Mologa şehri ve altı yüz köy ve kırsal kesim sular altında kalır. Hatta iki yüz doksan dört yerli sakinin şehirle birlikte sular altında kaldığına ilişkin duyumlar da vardır (Yuşkeviç, 2016: 234-235).

Matyora'ya Veda uzun öyküsü, bütün yok olmuş köyleri, kasabaları ve Sanayi Devrimi'nin gelişiyle sır olan bütün yerleşim yerlerini anlatır (Yuşkeviç, 2016: 235). Rasputin, eserin yaratıcılık serüveni hakkında şu sözleri sarf eder:

> "Eğer Matyora'ya Veda öyküsü hakkında konuşursak, bu eseri yazmak benim için diğer eserlerden daha kolay oldu. Tüm olaylar Angara'da elektrik santrallerinin inşası sırasında oldu. Her şeyi gözümle gördüm, sadece üzerinde düşünmek, anlamak gerekiyordu. Benim köyüm bir göç, bir trajedi yaşadı. Bu gerçek bir trajedidir: Akraba mezarları sonsuzluğa gidiyor, bütün geçmiş yaşantılar, sadece köyün üzerinde bulunduğu toprak değil, tüm değerleri ve edindiği kutsal şeyler yok oluyordu. Ulusal felaketin derinliklerine dalıp bunun hakkında yazmam gerekiyordu. Belki de bir şeyler eksik kaldı. Belki de bunun gücümün ötesinde olduğu ortaya çıktı ve belki de bu şekilde yazmam gerektiğini düşündüm" (Rumyantsev, 2018: 177-178).

Rasputin, *Matyora'ya Veda* eserinde öncülleri gibi küçük insanı, yaşadığı felaketler ve acılarıyla birlikte anlatır (Burtseva & Maykov, 2017: 149). Sovyet edebiyatı üzerine çeşitli eserler yazan edebiyat bilimci Leonid Fedoroviç Yerşov'a göre Rasputin'in bu eseriyle edebiyata sağladığı esas katkı tanıdık insan karakterlerini en derin acılarına kadar benzersiz bir şekilde gözler önüne sermesidir. Bu anlamda *Matyora'ya Veda* (1976) eserine değer biçmek oldukça zordur. Yazar, *Mariya İçin Para* (1967) eserinden sonra geçen 9 yıllık zaman mesafesini sanki yürüyerek değil, yüksek hızla koşarak geçmiştir. Eğer daha önce yazarın edebiyata katkısı, dönemin kırılma noktasındaki Rus köylüsü tiplemesini yaratmaksa, *Matyora'ya Veda* eseriyle katkısı ulusal bir karakter yaratma girişiminde bulunması olmuştur (Yerşov, 1987: 151).

Doğa, halktan daha az önemli olmasına rağmen, köy nesirinde önemli bir yer tutar (Parte, 2004:24). Rasputin *Matyora'ya Veda* öyküsünde hem doğanın, hem insanların, hem de evrenin bir bütün olduğu bir tablo çizer. Doğanın dünyasını muntazam, çetrefilli ve canlı olarak resmeder. Rasputin'e göre insan, ancak doğanın yardımıyla kendi varoluşunun yüksek amacını kavrayabilir. Öyküde doğanın felsefesi, yaşamın felsefesini geçer. İnsan ve doğa probleminin anlamını kavramada yazar kozmik seviyeye çıkar (Saprıkina, 2012: 113).

Rasputin, öyküde doğanın seyrine müdahale edilmesi sonucunda ekolojinin bozulacağını ve bu müdahalenin, yaşayanlar için nasıl bir trajediye dönüşebileceğini gösterir. Bu trajedi, ahlakı ve maneviyatı gelişmemiş insanın, doğal dünyanın yeniden düzenlenme sürecine katılmasıyla gerçekleşir. Öyküde doğanın ve toplumun düşüncesizce zoraki bir şekilde dönüştürülmesinin insanlığı yıkıma götüreceği düşüncesi aktarılır (Nedzvetskiy & Flippov, 2002: 137-138).

Rus edebiyatında birçok yazar eserlerinde ekolojik problemlere değinmiştir: Anton Çehov *[Vanya Dayı (1896)]*, Leonid Leonov *[Rus Ormanı (1957)]*, Viktor Astafyev *[Çar Balık (1976)]*, Cengiz Aytmatov *Dişi Kurdun Rüyaları [Plaha (1987)]*, Tatyana Tolstaya *Kıs [Kıs (2000)]*. Valentin Rasputin İrkutsk'ludur, Angara Nehri ise yaşadığı topraklarda akan nehirdir. Kendi toprakları üzerinde cereyan eden o büyük felaketi bizzat kendisi yaşamıştır. Tam da bu yüzden *Matyora'ya Veda* eserinde söz konusu felaketi daha yüksek bir sesle, daha derinden ve kararlı bir şekilde okuyucuya aktarır. Başlangıçta uyum içinde kurulan doğanın nasıl kolayca yerle bir edileceğini, ekolojik dengenin insan eliyle nasıl bozulacağını çarpıcı bir şekilde dile getirir (Molodtsova, M. (25.12.2013) *Russkiye pisateli*

obekologii.ErişimTarihi:15.12.2018,http://www.chaskor.ru/article/russkie_pisateli_ob_ekologii_34562).

Matyora'ya Veda eserinde gelişimin bedeli sorgulanır. Muhtemelen, kahramanlar gelişimi gerekli bulur. Ancak, eğer gelişim, bu tür bir yöntemle elde ediliyorsa: doğaya, insana, insanın manevi değerlerine, geçmişiyle, kökleriyle bağlarına zarar verecekse bu gelişmeyi kabul etmek mümkün müdür? Bilindiği üzere eserde, gelişim uğruna köylüler tarafından bin bir emekle bakılmış toprak tahrip edilir, köylülerin öz toprakları, atalarının mezarları yok edilir, en önemlisi de insanların geçmişle olan tüm bağları ve anıları hafızalarından silinir. Tam da burada Rasputin'in eserinde bir soru belirir: *yaşayan manevi hayatın koruyucusu olarak bellek sorunsalı*.

Rasputin, *Matyora'ya Veda* uzun öyküsünde köy nesri eserlerinde sıkça görülen *sâliha kadın*[6], *ev* ve *bellek* gibi birçok imgeye yer verir.

Rasputin, birçok çağdaşı gibi *Matyora'ya Veda* eserinde *sâliha kadın imgesi*ne yönelir (Şukşin'in *Aydınlık Ruhlar [Svetlıye duşi (1961)]* hikâyesinin kahramanları; Soljenitsın'ın *Matryora'nın Evi [Matryonin dvor (1963)]* uzun öyküsündeki Matryona; Astafyev'in *Son Selamlama [Posledniy poklon (1968)]* eserindeki babaanne Katerina).

Eserin baş kahramanı ve Matyora köyünün en yaşlısı olan Darya Pnigina, *sâliha kadın imgesi (obraz pravednitsı)*, toplum geleneklerinin muhafızı ve toplum belleğinin devamını sağlayan temel güç olarak karşımıza çıkar. Özel bir güç ve fedakârlık, her şeyi anlama yeteneği ve bağışlama yüce gönüllülüğü verilen ihtiyar kadınlar imgesi çoktan beri yazarın ilgisini çekmektedir [*Son Dönem (1970)* öyküsünde Anna karakteri)]. Yazarın yaşlı kadın, anne kadın (Anna, Nastyona, Daria) imgesine yönelmesi tesadüf değildir. Rasputin, bu konuda şöyle der: "*Neden bu kadar sık yaşlılara başvurduğumu soruyorlar bana. Çünkü yaşlı insanlardan pek çok şey öğrenmek mümkündür."* Yazara göre, *"Kadınlar başkasının felaketine karşı şaşırtıcı bir duyarlılığa sahiptir."* Aynı ihtiyar kadınlar, ulusal geleneklerin, ulusal belleğin muhafızlarıdır, insan soyunun nesillerini birbirine bağlarlar (Raykova, 2005: 316-317). Bu sebeple kadın kahraman, öyküde adanın ve köyün süregelen yaşam tarzının baş muhafızı olarak karşımıza çıkar. Onun kişisel trajedisi, yaşamda var olma amacını tam anlamıyla yerine getirememesiyle ilişkilidir. Gelecek tufanı öğrenen kahraman bütün olanların suçunu kendi üzerine alır (Korolyova, 2009: 84): *"Eh benden soracaklar (ölen atalarım). Biz sana güvenmiştik, ya sen ne yaptın? Ben buradaydım ki, gözetlemek ile yükümlüydüm. Her yer sular altında kalacak, sanırım ben suçlu olacağım"* (Rasputin, 2016: 211). Darya'nın sâliha olma görevi, dünyaya özverili bir şekilde hizmet etmesinde ve köylüler için karakteri ve davranışlarıyla örnek olmasında kendisini gösterir (Bolşakova, 2000: 584).

Köy nesrindeki gerçek insan, yaşamın gizemlerini kavramaya kadir tinsel bir varlık olarak karşımıza çıkar. *Matyora'ya Veda* eserinin gerçek insanı ise sâliha kadın (pravednitsa), ihtiyar kadın Darya'dır (Bu imge din felsefesiyle, kutsallıkla ve Ortodoks gelenekleriyle ilişkilidir). Darya'nın kutsallığı, diğerleri için kendini feda etmesinde saklıdır. Darya imgesi, yazar tarafından oluşturan bir dizi kadın imgesi [Mariya (*Mariya İçin Para*), Anna (*Son Dönem)*] arasında özel bir yere sahiptir. Darya, annelik dünyasının özgün bir ideoloğu ve manevi değerlerin savunucusudur.

6 *Sâlih erkek, sâliha kadın (Pravednik, Pravednitsa):* Sâlih erkek veya sâliha kadın, dini bütün, Tanrı'nın koyduğu kurallara göre yaşayan, günahsız anlamlarına gelir (Uşakov, D.N. (1935-1940). Pravednik. Erişim Tarihi: 07.09.2018, https://dic.academic.ru/dic.nsf/ushakov/966278).

Matyora'nın yok oluşu, dünyanın sonundan farksızdır. Ancak sadece yaşlılar, durumun ciddiyetinin farkındadır. Özellikle Darya Pinigina, "ihtiyar kadınların en yaşlısı" ve uzun öykünün "sâlihası", olup bitenlere derinden endişe duyar. O, Matyora'nın "belleğinin" bütün hikâyesini önceden sezinler ve okuyucular da yavaş yavaş ada alanına alışarak Matyora'yı bekleyen kaçınılmaz sonu Darya'nın gözleriyle görür. Dramatik psikolojisi ve felsefi yönüyle eşsiz olan Darya imgesi Rasputin'in önemli başarılarından biridir (Raykova, 2005: 320).

Öyküde Darya karakteri sadece soyun başı, halk geleneklerinin ve değerlerinin koruyucusu değil, aynı zamanda dirileri ve ölüleri (atalarını, soyun koruyucularını) bir arada tutan bir halka görevindedir. Darya, mezarlığa geldiğinde Hristiyan geleneklerine göre ilk olarak mezarlıkları selamlar ve ölen akrabalarıyla selamlaşır (Savateyev, 2012: 244): *"Darya mezar tümseğini selamladı ve yanlarından yere indi .... Benim, teyzeciğim. Anneciğim, benim"* (Rasputin, 2016:343). Rasputin, belleğin, köklerin ve geleneklerin korunması gibi önemli konulardaki fikirlerini Darya'nın ağzıyla okuyucuya aktarır.

Öyküde yaşam, ölüm, iyilik, kötülük ve emeğin kurtarıcı rolü gibi insan yaşamının temellerine ilişkin problemler göze çarpar. Rasputin öyküde insanın çalışmadığı zaman nasıl kendini ve kendi varoluşunun manasını kaybettiğini gösterir. Yegor dedenin işsizliğe dayanamayıp şehirdeki dairesinde ölmesi ise bunun en güzel örneğidir. Ayrıca öyküde, insanların nasıl manevi olarak küçüldüklerini ve Andrey veya Sonya gibi iç dünyalarında sığ karakterlerin nasıl türediğini görürüz. Bütün bu problemler kuşakların karşılaştırılmasıyla ortaya konulmuştur. Bununla birlikte eserin manevi merkezi olarak yok olmakta olan yaşlı insanlar, "Rasputin'in ihtiyar kadınları" karşımıza çıkar. Bu yönüyle Rasputin diğer köy nesri yazarlarından ayrılır. Ayrıca söz konusu öykü, köy nesri ekolünde sanatsal dramatizmindeki derinlik ve tutarlılıkla ön plana çıkar.

Öyküde aynı anda üç neslin olması semboliktir: yaşlı nesil (ihtiyarlar), orta nesil Pavel ve genç nesil Andrey. Rasputin, nesilden nesile Matyora ile bağın, insan karakterinin gücünün ve öneminin nasıl zayıfladığını gözler önüne serer. Bu ontolojik nesirde babaların ve çocuklarının eve karşı tutumlarında çatışma görülür. Uzun öykü kahramanları, doğduğu yerlerden kopmuş olarak karşımıza çıkar. Matyora sakinlerinin birçoğu, özellikle de genç kuşak, köylerinin sular altında kalmasından memnundur; çünkü köy onlara anakarada yeni ve daha konforlu bir yaşama geçme şansını vermektedir (Burtseva & Maykov, 2017: 149-150). Genç Matyoralılar bu sınavı geçemezler ve köyü evleri gibi benimsemedikleri için köylerinden, baba evlerinden içleri cız etmeden ayrılırlar, evlerini, ocaklarını ateşe verir ve şehirlere, medeniyetin nimetlerine, doğru koşarlar (Musina, 2014: 131). Darya'nın elli yaşındaki oğlu Pavel artık yaşlıların adayı ateşli bir şekilde savunmalarında haklı olup olmadıkları konusunda emin değildir, oğlu Andrey ise ninesiyle teknik gelişme konusunda tartışmaktadır: *"Şimdilik gencim, gerekiyor babaanne, her şeyi görmek, her yerde bulunmak gerekiyor. Sen buradasın, yerinden kıpırdamadan bütün hayatını burada geçirmiş biri olarak sence ne özelliği var buranın? Üzerimize emirler yağdıran kadere boyun eğmemek gerek"* (Rasputin, 2016: 276).

Rus edebiyatında köy nesrinin tipik yazarları "izbe şarkıcısı" olarak adlandırılır. Köy nesri için ev, özel bir öneme sahiptir. Özellikle anlatıcının veya kahramanın yaşayıp büyüdüğü ev, bütün Rusya'nın modelidir. Modern kasabaya veya şehire taşınmak uğruna köy evinden ayrılmak, köy nesrinin ana motiflerinden biridir (Parte, 2004:25).

Matyora'ya Veda öyküsünde *izbe* (kırsal ormanlık alanlarında inşa edilmiş kesilmiş tomruklardan yapılmış ahşap evler), özel bir anlam taşır. İzbeler nefes alır, kaderinin gidişatını önceden sezinler, geçmişi anımsar yani insana özgü özellikler taşırlar. Ve bu izbeler bir çeşit küçük Matyora'lardır ve ada

ile birlikte umutsuzca aynı yazgıyı beklerler. Rasputin, detaylı bir şekilde Yegor'un ve Nastasya'nın izbesini betimler. Öyküde izbe, zamanın fotoğraflarda ve eşyalarda derinleştiği özel bir alandır. Okuyucu öyküde, kalbinde endişeyle Petruha'nın kendi eliyle ateşe verdiği izbenin yanışını seyreder: "*İzbe daha ilk kıvılcımı hissetti "gerginleşti ve acıyla gıcırdayıp yere yığıldı"* (Rasputin, 2016: 253). Ancak en derin ve parlak izbe imgesini, öykünün yirminci bölümünde Darya'nın babasının mezarında aklına gelen düşünceyi eyleme dökerken, yani izbesini temizleyip, badana edip, son yolculuğuna uğurlarken görürüz (Pankeyev, 1990: 144). Böylece Rasputin'in sanatsal dünya görüşünde ev imgesi şiirleştirilir, halk dünyasının dinî merkezi olan ev yüceltilir (Musina, 2014: 132).

Rasputin her şeyden önce üst dünya bilgisi verilmiş ve mistik sezgilere sahip bir yazardır. Onun 1970'lerin nesrindeki eskatolojik[7] bakış açısı *Son Dönem* ile *Matyora'ya Veda* eserlerine yansır. Yazarın yaşam tasvirlerinin arkasında apokaliptik sezgiler bulunur (Plehanova (Ed.), 2015: 433-434).

Rasputin'in metinlerinde ev ve ölüm ilişkisinin altı çizilir. Çünkü ev sadece mutluluğun, temel yaşam değerlerinin ve refahın merkezi değil aynı zamanda canlılar ve ölüler de dahil aile ve soy birliğinin, varlığını ve geçmişten geleceğe bağlarını sürdürdüğü bir yaşam alanıdır, tüm kuşakları çatısının altında toplar. Matyora'yı ve köy evlerini su baskını tehdit etmektedir, bu yüzden insanları göç beklemektedir. Rasputin öyküde çaresizliğin, umutsuz bekleyişin ve köyün gelecekteki hem fiziki hem de manevi yıkımının altını çizmektedir. *Matyora'ya Veda* öyküsünde Rasputin'in eskatolojik sezgisi, halk yaşamının anavatanının yıkımıyla ilişkilidir.

Yeni ve eski, yaşam ve ölüm arasındaki mücadelenin motifi öyküde, nehir imgesi ile bağlantılıdır: anlatı boyunca su nehrin içinde akar ve öykünün sonunda ise akmayı keser. Angara'nın adayı yıkaması gibi, nehrin görüntüsü de şiirsel, acıklı bir masal gibidir (Yerşov, 1987: 153).

Su, öyküdeki anahtar sembollerden biridir. Su, hayat veren güçtür. O olmadan yaşam olmaz. Ancak onda ölüm getiren güç de vardır. Dünyayı saran sel hakkındaki mitolojik metinler bu eski düşünceden doğmuştur (Beydili, 2015: 504). *Matyora'ya Veda* eserinde su, ölümün sembolüdür. Yazarın düşüncesine göre insan, yaşamı ölüme çevirerek yaşamın temellerini değiştirir. Su, İncil'de anlatıldığı gibi insanların günahlarının bir cezası olarak insanlığa gönderilen dünya çapındaki büyük su taşkınını işaret eder. Ancak İncil'de sâlih insanlar kurtulsa da, Rasputin'in eserinde Darya nine, Bogodul, Sima, Katerina ve masum bir çocuk olan Kol'ka bu günahkâr ve adaletsiz dünyada varlıklarını ölüme değişerek ölmeyi tercih ederler.

Eserin daha ilk tümcesi olan "sonbahar" (poslednyaya vesna) öykünün konusunu vermektedir: "*Ve yine bahar geldi, kendi sonsuz döngüsünde; ancak Matyora için, aynı adı taşıyan ada ve köy için, bu son bahardı*" (Rasputin, 2016: 187). Eğer folklor (halkbilim) simgeciliğinde baharın yeni yaşamın başlangıcı anlamına geldiğini hesaba katarsak son bahar, açık bir karşı söylemdir. Matyora için bu bahar sondur ve uzun öykü, esrarengiz bir biçimde apokalipsis ile bağlantılıdır.

Matyora yaşamdan ölüme geçiş noktasındadır. Daha önce bizzat kendisinin yaşadığı felakete sürükleyen bu olayı köylülerin nasıl endişe içerisinde beklediklerini ve bütün ruh hâllerini Rasputin, eserlerinde tüm hatları ve gerçekliğiyle yansıtır. Eğer daha önce bu veda tek bir kişiyi (*Son Dönem* öyküsünde yaşlı

[7] Eserde eskatoloji ve apokalipsis gibi dini, felsefi öğretiler de kendisine yer bulur. Dünyanın sonu beklentisi, Hristiyanlıkta büyük öneme sahiptir. Hristiyanların bu konuya fazlasıyla ilgi duymalarının geri planında, evrensel bir gerçeklik olarak insanlardaki gelecek merakı, İncillerde yer alan İsa'nın bu yöndeki ifadeleri ve Kutsal Kitab'ın çizdiği apokaliptik kıyamet senaryosu yatmaktadır. Hristiyan kültüründeki dünyanın sonuna ilişkin veriler sadece insanların geleceğe ilgi duymalarına yol açmakla kalmamış, aynı zamanda Hristiyanlık tarihi boyunca pek çok kişinin kıyamet tahminleri ileri sürmelerini de beraberinde getirmiştir (Bıyık, 2007: 164).

kadın Anna'yı) veya birkaç kişiyi ilgilendiriyorsa, şimdi sular altında kalmayı umutsuzca bekleyen bütün bir köyü ilgilendirmektedir. Tam da bu yüzden atalarıyla, köyleriyle vedalaşmak özellikle yüzyıllık mirasın koruyucusu olan yaşlı kadınlar ve adamlar için tasavvur edilemeyecek derecede acıdır.

Rasputin *Matyora'ya Veda* (1976) eserinden tam dokuz yıl sonra *Yangın* (1985) eseriyle *Matyora'ya Veda* öyküsünün konusuna devam eder. Öyküde ilerleme uğruna sular altında kalan Matyora köyünden taşınan kahramanların yeni hayatından bahsedilir. *Matyora'ya Veda* eserindeki kahramanlarının geleceği anlatılır ve kahramanların doğaya, kendi yerleşim yerlerine ve birbirlerine karşı takındığı barbarca tutum gözler önüne serilir. Bu yangın, köylülerin kökleri ile bağlarını koparmasının, inançsızlığının cezasıdır. Rasputin, öyküde sadece maddi hasara sebep olan ilerleme hakkında yazmaz, aynı zamanda öykünün her bir kahramanına yangını paylaştırarak onların iç sıkıntılarını dile getirir.

Sonuç

Ulusal karakterin kaderindeki trajik kırılmalar motifi, değerlerin ve çevreyle olan bağların yitirilmesi *Matyora'ya Veda* eserinin temel sorunsallarıdır. Gerçekçi bağlamda yazılan eserde mistik özgünlük hatta metafizik simgecilik göze çarpar. Rasputin nesri, manevi (dinî) gerçekçilik ekolünde gelişir. *Matyora'ya Veda* eserinde Darya'nın mistik üstün yeteneği yaşamla ölülerin dünyası ve manevi ve tinsel dünyalar arasındaki sınırı kaldırmasıyla ortaya çıkar. En genel anlamda mistisizm, doğrudan Tanrıyla olan bağları yeniden kavrama olarak tanımlanabilir. Bu, Rasputin'in eserinde ihtiyar Darya imgesiyle yapılır. Algısal inceliği ve mistik üstün yeteneği yazarın, "üstün gerçekçiliğin" yankılarını yakalamasına izin verir. Bununla birlikte Rasputin, Rus "evreninin" özüne, insan ve dünya doğasının derinliklerine sızabilmesini sağlayan sıra dışı bir sanatsal sezgiye sahiptir. Rasputin nesrinin yenilikçi yönü ahlakî değerleri savunması ve koruması, insanlık tarihindeki geleneksel ulusal çehrenin izini muhafaza etmesinde saklıdır.

Belirli bir dönemin, bir felsefenin, ideolojinin ürünü olan *toplumsal tipleri***,** köylüleri, betimleyerek Rasputin, *Matyora'ya Veda* eserinde birçok soruya cevap arar. Cevap aradığı soruların hepsi de ebedi sorulardır: dünün, bugünün, aynı zamanda geleceğin sorularıdır. Yazarın, eserinde değindiği her bir konu zamanla insanlık için daha da önemli sorunlar hâline gelmektedir. Rasputin, eserinde insanın yaşamdaki varoluşunun anlamını sorgular. Nesiller arasındaki çatışmaya, bellek temasının yanı sıra köy ve kent temalarına değinir. Makineleşmeyle, ilerlemeyle birlikte insanın nasıl manevi değerlerinden, geçmişinden, atalarından uzaklaştığını apaçık bir şekilde gözler önüne serer. İnsan ve doğayı ayrılmaz bir bütün olarak gören yazar, eserinde ekolojik sorunları da ele alır. İnsanlığın doğanın gelişimine müdahale ederek ekolojik dengeyi nasıl bozduğundan ve bu tür eylemlerin trajik sonun başlangıcı olduğundan bahseder. Ele aldığı konu ve söz konusu konunun tüm alt konuları İnsan, Doğa, Evren, Tanrı paradigması[8] içinde işlenir. Böylece yazar, köy yaşamını ve dönemin köy yaşamının sorunlarını kozmik bir düzlemde ele alır. Yazar, öyküde anlattığı toprakların kendi üzerinde yaşamış olduğu topraklar olması ve anlattığı olayların bizzat kendisi tarafından yaşanmış olması dolayısıyla tüm hatları ve açıklığıyla dönemin trajik tablosunu çizer. Yazarın bu gerçekçi ve ayrıntılı çizimi âdeta okuyucunun içine işler. Böylece yazar, okuyucuya tek bir eserle birçok konuyu sorgulattırır.

[8] *Paradigma:* Yunanca "paradeigma" kelimesinden türeyen ve örnek, model anlamına gelen paradigma, gerçekliğin temel özelliklerini ifade eden bir kavramlar sistemi içinde katı bir bilimsel teori olarak tanımlanır. Bundan başka, bilim topluluğuna, herkes tarafından kabul edilen başarılar kazandıran problem saptama modeli ve bu problemlerin belirli bir tarihsel dönem boyunca çözümlenmesi modeli paradigma olarak tanımlanır. Paradigma kavramı, ilk kez Thomas Kuhn tarafından Bilimsel Devrimlerinin Yapısı [(The Structure of Scientific Revolutions (1962)] kitabında bilim alanında kullanılmaya başlanmıştır. Kuhn'a göre paradigma, sadece bir teori değil aynı zamanda araştırma hedeflerinin bir modeli, örneği ve araştırma biçimidir (Alekseyev, 2014: 279).

Kaynakça

Afanasyev, A. N. (1986). Narod-hudojnik. Mif. Folklor. Literatura. Moskva: Sovetskaya Rossiya.

Alekseyev, A. P. (2014). Kratkiy Filosofskiy Slovar. Moskva: RG-Press.

Alekseyeva, İ. (29.03.2015). Rasputin Valentin: "Stroitelstvo Boguçanskoy GES – prestupleniye.Erişimtarihi:20.09.2018,http://irkipedia.ru/content/valentin_rasputin_stroitelstvo_boguchanskoy_ges_p restuplenie

Beydili, C. (2015). Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük. Ankara: Yurt-Kitap Yayın.

Bıyık, M. (2007). Hıristiyan Eskatolojisinde Dünyanın Sonu Kehânetleri. Marife. 7 (2), 163-187.

Bolşakova, A. (2000). Russkiye Pisateli XX Veka: Biografiçeskiy Slovar. Moskva: Prosveşeniye.

Burtseva, Ye., & A., Maykov, A. A. (2017). Puti Nravstvennogo Padeniya Oçişeniya Geroyev v Povesti V. G. Rasputina "Proşeniye S Matöroy". Sbornik Statyey X Mejdunarodnogo Nauçno-Praktiçeskogo Konkursa. 149-151.

Çelik, R. (2017). Köy Nesri Yazarlarının Öykülerinde Toplumsal Değişim Açısından Rus Köylüsünün Dün-Bugün Çatışması. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi. 47, 31-38.

Kaya, D. (2014). Türk Dünyası Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Kavramları ve Terimleri Sözlüğü. Ankara: Akçağ Yayınları.

Kolobayeva, L. A. (2002). V. Rasputin — Rasskazçik. Russkaya Slovesnost. 2, 11-18.

Korolyova, S. Yu. (2009). Obraz Pravednika v "Derevenskoy Proze" V. Rasputina (K Voprosu O Hudojestvennom Voploşenii Narodnoy Religioznosti). Vestnik Permskogo Universiteta. Rossiyskaya İ Zarubejnaya Filologiya. 1, 207-219.

Levi, E. (17.03.2016). Veçer pamyati pisatelya Valentina Grigoryeviça Rasputina. Erişim tarihi: 15.09.2018, http://www.baikal-irkzem.ru/about/projects/923/.

Mayklson D. (2012). Tvorçestvo V. G. Rasputina V Sotsiokulturnom i Estetiçeskom Kontekste Epohi. Moskva: MPGU.

Milner, R., & Dejevskiy, G. N. (1993). Rusya ve Sovyetler Birliği Tarihi. Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi. (Metin Çulhaoğlu, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Mitin, G. A. (1988). Sovetskiye Pisateli. Valentin Rasputin. Stranitsı Tvorçestva. Moskva: Russkiy mir.

Molodtsova, M. (25.12.2013). Russkiye pisateli obekologii. Erişim Tarihi: 15.12.2018, http://www.chaskor.ru/article/russkie_pisateli_ob_ekologii_34562.

Musina, L. R. (2014). Reprezentatsiya Konsepta "Dom" V Svete Obryadovıh Traditsiy (Na Materiale Povestah V. Rasputina, Ye. Nosova). Filologiçeskiye Nauki. Voprosı Teorii i Praktiki: Gramota, 1 (2), 129-132.

Nedzvetskiy, V. A., & Flippov, V. V. (2002). Russkaya "Derevenskaya Proza". Moskva: MGU.

Pankeyev, İ. A. (1990). Valentin Rasputin. Po Stranitsam Proizvedeniy. Moskva: Prosveşeniye.

Parte, K. (2004). Russkaya Derevenskaya Proza:Svetloye proşloye. Tomsk: İzdatelstvo Tomskogo Universiteta.

Plehanova, İ. İ. (Ed.) (2015). Tvorçeskaya Liçnost Valentina Rasputina: Jivopis-Çuvstvo-Voobrajeniye-Otkroveniye. İrkutsk: İGU.

Pospelov, N. P. (2005). Edebiyat Bilimi. İstanbul: Evrensel Basın Yayın.

Rasputin, V. (2016). Proşaniye s Matöroy. Povesti. Rasskaz. Moskva: İzd-vo "E".

Raykova, İ. N. (2005). V. G. Rasputin (R. 1937). Krementsov, L. P. (Ed.), Russkaya Literatura XX Veka. Moskva: Akademiya.

Rumyantsev, A. G. (2016). Valentin Rasputin. Moskva: Molodaya Gvardiya.

Russkaya vera. (18.03.2015). Valentin Rasputin: "Nelzya mnedurno postupat, ibo ya russkiy". Erişim tarihi: 09.09.2018, http://ruvera.ru/articles/valentin_rasputin_ya_russkiiy.

Saprıkina, T. V. (2012). Obrazı Prirodı v Povestyah "Meşyorskaya Storona" K. G. Paustovskogo i "Proşaniye c Matöroy" V. G. Rasputina. Vestnik Moskovskogo Gorodskogo Pedagogiçeskogo Universiteta. 1, 112-120.

Savateyev, V. Ya. (2012). Obrazı Realnosti i Simvolika V Proze V. G. Rasputina // Tvorçestvo V. G. Rasputina v Sotsiokulturnom i Estetiçeskom Kontekste Epohi. Kollektivnaya Monografiya. Moskva: MPGU.

Sigov, V. K. (2012). Krestyanskaya Aksiologiya v Russkoy Proze XIX – XX Vekov: Vzaimodeystviya Literaturı i Obşestva // Tvorçestvo V. G. Rasputina v Sotsiokulturnom i Estetiçeskom Kontekste Epohi. Kollektivnaya Monografiya. Moskva: MPGU.

Turan, M. (2011). SSCB'de Toprak Mülkiyeti. Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, SBF Dergisi, 66 (3) 307-332.

Uşakov, D.N. (1935-1940). Pravednik. Erişim Tarihi: 07.09.2018, https://dic.academic.ru/dic.nsf/ushakov/966278.

Yerşov, L. F. (1987). Valentin Rasputin i Sotsialno-Filosofskaya Proza 1970—1980 Godov. Russkaya Literatura. İstoriko-literaturnıy Jurnal. 1, 145-156.

Yuşkeviç, O. İ. (2016). "Proşaniye s Matöroy" Rasputina Kak İstoriçeskiy İstoçnik. Sbornik Zakon i Obşestvo: İstoriya, Problemı, Perspektivı Materialı XIX Mejvuzovskoy Studençeskoy Nauçno-praktiçeskoy Konferentsii (s Mejdunarodnım Uçastiyem): Krasnoyarskiy Gosudarstvennıy Universitet, 234-235.